

Sygn. akt I UK 246/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania W. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury z art. 27 i wysokość świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 11 stycznia 2011 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 lutego 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 5 września 2008 r. organ rentowy przyznał ubezpieczonej W. K. na podstawie art. 28 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych prawo do emerytury od 1 lipca 2008 r., tj. od miesiąca złożenia wniosku. Z uwagi na niemożność ustalenia podstawy wymiaru,

do wyliczenia świadczenia przyjęto 24% kwoty bazowej wynoszącej 2.275,37zł, tj. kwotę 546,09zł, a następnie dokonano ustalenia wysokości emerytury przy zastosowaniu zasady proporcjonalnego wyliczenia wymienionej w art. 56 ustawy. Ostatecznie wysokość emerytury ustalono na kwotę 259,32 zł brutto. Świadczenie nie zostało podwyższone do kwoty najniższej emerytury.

Wyrokiem z dnia 6 maja 2009 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie wnioskodawczynie od powyższej decyzji, ustalając, że legitymuje się ona okresami składkowymi w rozmiarze 5 lat, 4 miesięcy i 24 dni oraz podlegającymi uwzględnieniu okresami nieskładkowymi w rozmiarze 1 roku, 9 miesięcy i 18 dni, łącznie - 7 lat, 2 miesiące i 12 dni. Wnioskodawczynie wykazała nadto 9 lat i 11 dni pracy w gospodarstwie rolnym, z czego uwzględniono 7 lat, 9 miesięcy i 18 dni jako okres uzupełniający do 15-letniego okresu niezbędnego do uzyskania uprawnień emerytalnych na podstawie art. 28 ustawy.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, wnioskodawczynie nie spełnia warunków do emerytury przewidzianej w art. 27 ustawy emerytalnej, gdyż nawet po uwzględnieniu całego okresu pracy na roli, tj. 9 lat i 18 dni nie posiadałaby 20 lat okresów składkowych, nieskładkowych i uzupełniających, a jedynie 16 lat, 2 miesiące i 23 dni. Konsekwencją przyznania wnioskodawczynie emerytury niepełnej jest niemożność podwyższenia świadczenia do kwoty najniższej emerytury (art. 54 ustawy) oraz ustalenia podstawy wymiaru na podstawie art. 15 ustawy. Z tego względu przy ustalaniu wysokości świadczenia zastosowanie znajduje zasada jego proporcjonalnego obliczania, przewidziana w art. 56 ustawy emerytalnej.

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2010 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację wnioskodawczynie, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny wskazał, iż art. 10 ust. 1 ustawy emerytalnej pozwala na uwzględnienie okresów pracy w gospodarstwie rolnym w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresów składkowych i nieskładkowych do rozmiaru najbliższego (kolejnego) stażu okresów składkowych i nieskładkowych w zakresie wymaganym i koniecznym do nabycia określonych uprawnień emerytalnych. Oznacza to, że jeżeli okresy składkowe lub nieskładkowe nie przekraczają 15 lat, to możliwe jest ich uzupełnienie okresami wskazanymi w art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach jedynie w celu nabycia prawa do tzw. niepełnej emerytury na podstawie art. 28 tej

ustawy. Natomiast, jeżeli okresy składkowe lub nieskładkowe przekraczają 15 lat, to możliwe jest ich uzupełnienie okresami, o jakich mowa w art. 10 ust. 1 ustawy, dla nabycia pełnych uprawnień emerytalnych (np. na podstawie art. 27 lub art. 29 ustawy). Tymczasem w sytuacji wnioskodawczynie nawet doliczenie całego wykazanego okresu pracy w gospodarstwie rolnym do dokumentowanego okresu składkowego i nieskładkowego nie spowodowałoby, że spełniałaby ona przesłankę posiadania wymaganego co najmniej 20-letniego okresu składkowego i nieskładkowego. Artykuł 15 ustawy nakazuje, by podstawę wymiaru emerytury stanowiła przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne, a wnioskodawczynie nie opłacała składek na ubezpieczenie emerytalne lub rentowe przez co najmniej 20 lat. Oznacza to, że w żadnym z ustawowych wariantów nie można ustalić podstawy wymiaru jej emerytury według reguł art. 15 ust. 6 w związku z art. 53 ust. 1 ustawy. Z kolei przyznanie niepełnej emerytury determinuje stosowanie ograniczeń z art. 56 ustawy, które wymuszają obliczenie wysokości przysługującego świadczenia jako części świadczenia obliczonego w myśl art. 53, ale proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym (ust. 1). Do wnioskodawczynie nie znajduje również zastosowania art. 56 ust. 3 ustawy emerytalnej, gdyż wykazane przez nią okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia wprawdzie obejmują okres przed 1 lipca 1977 r., ale nie mogą być uwzględnione w wysokości świadczenia, gdyż przypadają wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury (1 lipca 2008 r.).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawczynie zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) art. 10 ust. 1 pkt 2, art. 27 w związku z art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez przyjęcie, że wnioskodawczynie spełnia jedynie warunki do nabycia emerytury na podstawie art. 28 ustawy emerytalnej, oraz 2) naruszenie art. 2 ust. 2 Konstytucji RP, stanowiącego, że Rzeczpospolita Polska jest państwem urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, jak również naruszenie zasad współżycia społecznego, poprzez odmówienie ubezpieczonej prawa do zaliczenia łącznego wymiaru czasu pracy w gospodarstwie rolnym w wysokości 9 lat i 11 dni oraz 7 lat,

2 miesiące i 12 dni okresów składkowych i nieskładkowych, co stanowi razem 16 lat, 2 miesiące i 23 dni okresu ubezpieczenia i zaliczenia całkowitego czasu pracy w gospodarstwie rolnym do pełnej emerytury na podstawie art. 27 ustawy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku oraz o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest nieusprawiedliwiona.

Warunkiem nabycia prawa do emerytury przewidzianej w art. 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach lub ustawa) jest legitymowanie się przez ubezpieczonego będącego kobietą okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym co najmniej 20 lat. Jeżeli ubezpieczona nie posiada okresu wskazanego w art. 27, wówczas - w przypadku wykazania przez nią okresu składkowego i nieskładkowego w łącznym rozmiarze co najmniej 15 lat - przysługuje jej niepełna emerytura na podstawie art. 28 ustawy. Przy ustalaniu prawa do emerytury zarówno na podstawie art. 27, jak i art. 28 ustawy o emeryturach i rentach okresy składkowe i nieskładkowe uzupełniane są okresami wymienionymi w art. 10 ust. 1 tej ustawy w zakresie niezbędnym do uzupełnienia okresu wymaganego do przyznania emerytury. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że ostatnio powołany przepis pozwala uzupełnić okresy składkowe i nieskładkowe okresami pracy w gospodarstwie rolnym do rozmiaru najbliższego (kolejnego) stażu okresów składkowych i nieskładkowych w zakresie wymaganym i koniecznym do nabycia określonych uprawnień emerytalnych. Oznacza to, że jeżeli okresy składkowe lub nieskładkowe nie przekraczają 15 lat, to możliwe jest ich uzupełnienie okresami wskazanymi w art. 10 ust. 1 ustawy jedynie w celu nabycia prawa do tzw. niepełnej emerytury na podstawie art. 28 ustawy o emeryturach i rentach. Dopiero w przypadku, gdy okresy składkowe i nieskładkowe przekraczają 15 lat, to możliwe jest ich uzupełnienie okresami, o jakich mowa w art. 10 ust. 1 ustawy, dla nabycia pełnych uprawnień emerytalnych (por. wyroki z dnia 3 grudnia 2004 r., II UK 59/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 195; z dnia 5 września 2008 r.,

II UK 364/07, OSNP 2010 nr 1-2, poz. 23; z dnia 24 września 2009 r., II UK 19/09, LEX nr 559947).

Z niekwestionowanych przez skarżącą ustaleń wynika, że wykazała ona wyłącznie okres składkowy i podlegający uwzględnieniu okres nieskładkowy w łącznym rozmiarze 7 lat, 2 miesięcy i 12 dni, a zatem nawet hipotetyczne uwzględnienie całego okresu pracy w gospodarstwie rolnym (9 lat i 18 dni) nie pozwoliłoby na osiągnięcie przez nią 20-letniego okresu uprawniającego do pełnej emerytury na podstawie art. 27 ustawy, a jedynie okres 16 lat, 2 miesięcy i 23 dni. Oznacza to, że zarzut naruszenia art. 27 ustawy o emeryturach i rentach jest oczywiście bezzasadny.

Skarżąca nie kwestionuje prawidłowości ustalenia wysokości przysługującego jej świadczenia emerytalnego, ale wywodzi, że przewidziane w art. 56 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach ograniczenie polegające na jego obliczeniu jako części świadczenia obliczonego w myśl art. 53, proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym, narusza zasadę sprawiedliwości społecznej wyrażoną w art. 2 ust. 2 ustawy zasadniczej. W ocenie skarżącej, zachowanie zgodności z tą zasadą wymaga, aby przy ustalaniu podstawy wymiaru przysługującego jej świadczenia okres jej pracy w gospodarstwie rolnym został zaliczony w pełnej wysokości do okresu składkowego.

Podniesiony przez skarżącą zarzut jest niewłaściwie sformułowany z tego względu, że art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w ogóle nie zawiera ustępu drugiego. Niezależnie od tego jest on także bezzasadny, gdyż zasady kształtowania prawa do emerytury przysługującej z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych uwzględniają wynikający z powołanej przez skarżącą zasady konstytucyjnej postulat zachowania słusznych i sprawiedliwych proporcji pomiędzy wielkością (wysokością) tej emerytury a stażem emerytalnym rozumianym jako okres opłacania składki (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 grudnia 2007 r., SK 37/06, OTK-A 2007 nr 11, poz. 157). Skarżąca pomija istotną okoliczność, że w powszechnym systemie ubezpieczenia zarówno prawo do świadczeń jak i ich wysokość są co do zasady ekwiwalentne do

ciężarów ponoszonych przez ubezpieczonych i płatników składek (zasada wzajemności). Zasadę tę realizuje w pierwszym rzędzie art. 15 ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z którym podstawę wymiaru emerytury stanowi podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne (ubezpieczenia emerytalno-rentowe) z określonych lat. Praca rolnicza pozostaje poza tym systemem i już tylko z tego względu może być uwzględniana przy ustalaniu prawa do przysługujących z niego świadczeń i ich wysokości wyłącznie wyjątkowo, w zakresie określonym w ustawie o emeryturach i rentach (art. 67 ust. 1 Konstytucji RP). Dlatego w sytuacji, gdy - jak w przypadku skarżącej - z uwagi na bardzo krótki okres podlegania powszechnemu systemowi ubezpieczenia społecznego - nie da się ustalić w sposób określony w art. 15 ustawy o emeryturach i rentach podstawy wymiaru emerytury, do której prawo zostało nabyte przy uwzględnieniu okresów wymienionych w art. 10 ust. 1 tej ustawy, świadczenie to jest obliczane z uwzględnieniem ograniczenia wynikającego z art. 56 ust. 1. Jest to w pełni uzasadnione, gdyż art. 10 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, zrywając z zasady związek pomiędzy prawem do emerytury z systemu powszechnego a stażem emerytalnym, stanowi (poprzez odesłanie do art. 56) *lex specialis* w stosunku do przepisów tej ustawy określających zasady ustalania podstawy wymiaru świadczenia oraz obliczania jego wysokości. Zawarte w tych przepisach ograniczenia stanowią zabezpieczenie przed możliwością nadużywania regulacji art. 10 ust.1 ustawy o emeryturach i rentach przy nabywaniu uprawnień emerytalnych na podstawie przepisów tej ustawy.

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.